

Список використаних джерел

1. Лісовал А. П. Методи агрохімічних досліджень. К., 2001. 247 с.
2. Хабер М. В., Костів І. Ю. Калійні добрива. Стан і перспективи розвитку виробництва в Україні. *Хімічна промисловість України*. 2004. № 6. С. 5–8.
3. Шехунова С. Б., Данишурка Н. А. Калійна сіль і фосфорні руди: Сировинна база і стан використання калійних та фосфатних добрив (Світовий огляд): матеріали міжвідомчої наук.-техн. конф. Київ. 2004. С. 85–88.

Наталія Михайліченко

СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА

Становлення інституту права власності України, а саме права спільної власності членів сім'ї здійснювалося з урахуванням засад формування правової держави на пострадянському просторі та під впливом соціально-політичної обстановки.

Починаючи з періоду після Жовтневої соціалістичної революції, розпочалась політика скасування права приватної власності та проведено примусову соціалістичну націоналізацію землі, надр, лісів та засобів виробництва. В Україні втілювались ті ж самі ідеї, однак з невеликим інтервалом часу. У цей період на території України діє Центральна Рада України, яка приймає чотири універсали, однак чіткої програми правових та економічних перетворень вона не мала, теж саме стосувалось і відносин щодо власності. При цьому право сумісної власності громадян також залишалось поза увагою.

В період Гетьманства (весна-зима 1918 року) та Директорії (зима 1918 року – весна 1919 року) також не було вжито заходів щодо становлення правових засад регулювання відносин, зокрема була відсутня нормотворчість та послідовність формування правової держави. Про зазначене свідчать грамоти Гетьмана П. Скоропатського та Отамана Ради Міністрів М. Устимовича, якими до всього українського народу, було проголошено поновлення права приватної власності [7, с. 218].

Першу Конституцію Української РСР було прийнято у 1919 році на III всеукраїнському з'їзді Рад, який відбувся у м. Харкові. У ст. 3 Конституції УРСР було зазначено, що УРСР втілює заходи у життя, які спрямовані на припинення існуючого устрою та направлені на скасування приватної власності. З цього часу Радянська влада остаточно ліквідує інститут приватного права та утверджує соціалістичну економіку, яка заснована державно-колективний власності [4, с. 90].

Розробка першого Цивільного кодексу РФСР здійснювалась в умовах НЕПу. Вказаний кодекс повинен був забезпечити регулювання майнових відносин. Вчений цивіліст Дзера О. вважає, що вказівки В. Леніна зводились до наступних положень: 1) в країні існуватиме лише державний капіталізм, який допускає радянська влада; 2) в галузі господарства все є «публічно-правове, а не приватне»; 3) революційна правосвідомість застосовується до цивільних правовідносин; 4) держава на правових засадах має право втручатись у цивільні відносини та має повний контроль за діяльністю приватних підприємств та об'єднань [4, с. 101].

Російський декрет ВЦВК РСФСР від 22.05.1922 року «Про основні приватні майнові права, що визначаються РСФСР, охоронювані її законами і такі, що захищені судами РСФСР» та постанова ВУЦВК від 26.07.1922 року були прийняті з метою об'єднання та визначення відносин між приватними особами та державними органами, проголошення деяких чітко встановлених прав громадян майнового характеру, гарантії захисту цих прав. Так, вказані законодавчі акти забороняли складання угод щодо права власності на нерухоме майно, при цьому дозволялось лише оренда нерухомого майна. Однак відносно рухомого майна право приватної власності було допустиме. Громадяни мали право укладати незаборонені Законом угоди. Децентралізація вилученого майна у власника не передбачалась.

16.12.1922 року постановою ВУЦВК було введено в дію ЦК УРСР [5, с. 302], яким у ст. 52 регламентувались правові засади відносин власності, та якою визначались державна, приватна та кооперативна форми власності. Вимоги ст. 58 ЦК УРСР були направлені на забезпечення контролю держави за здійсненням власниками своїх зобов'язань та повноважень, при цьому останньому дозволялось використовувати право володіння, розпорядження та користування майном в порядку та в межах визначених законодавством. Перевищення дозволених меж, які допустив своїми діями власник, визнаються неправомірними та такими, що призведуть до правових наслідків. Вказаний ЦК УРСР у розділі «Право власності» містив статті, які встановлювали порядок та умови витребування, з чужого незаконного володіння, свого майна, та поновлення своїх прав шляхом усунення їх порушення. Також, його положення були направлені на регулювання майнових відносин спільної власності тощо [2, с. 169].

Протягом 1922–1925 років УРСР було прийнято десять кодексів. На XIV з'їзді ВКП(б) проведеному 18–31.12.1925 року було проголошено порядок організації та проведення націоналістичної індустріалізації, при цьому суттєвих змін щодо нормативно-правового регулювання майнових відносин, зокрема відносин власності, не відбувалось. Зміни, які повинні були здійснитися, стосувались регулюванню відносин у сферах господарювання, у відносинах щодо оренди та землі, а спрямованні вони

були на забезпечення переваги соціалістичного сектора над приватним [5, с. 303].

Розглядаючи положення СК 1926 року, встановлено, що він, в окремих випадках, надавав судам право враховувати реальні шлюбні відносини, а тим самим й вирішувати коло питань щодо прав чоловіка і дружини відносно майнових відносин між ними [2, с. 159]. Таким чином, укладачі СК мали на меті захистити жінок, які перебували у реальному шлюбі, працювали в господарстві своїх чоловіків, а коли такий шлюб припинявся, то жінки позбавлялись можливості захистити свої інтереси майнового характеру. Було багато випадків використання чоловіками жінок не з метою створення сім'ї, а з метою використовувати їх як робітників [4, с. 218].

Виходячи з цього, щоб захистити права і інтереси жінок, Сімейний кодекс ввів абсолютно новий принцип спільності набутого подружжям майна, що відобразилось у положенні ст. 125 СК, за яким: «майно, нажите подружжям спільною працею в період шлюбу, вважається належним обом з подружжям на засадах спільної власності у рівних частках» [4, с. 109]. Інше ж майно належало кожному з подружжя на принципі роздільної власності.

Щодо поновлення цивілістичної дискусії то поштовхом для неї стала стаття Венедиктова А. «О системе Гражданского кодекса СССР» у журналі «Советское государство и право» (№ 2, 1954 року) [1, с. 86]. Однак, вже у 1957 році, коли були внесені зміни до Конституції СРСР та у зв'язку з цим характер вказаної дискусії суттєво змінився. Так, однією з пропозицій було, прийняття Основ цивільного законодавства замість ЦК СРСР та в подальшому кодифікувати відповідні акти союзних республік. Завдяки цьому наукові дослідження цивільно-правових відносин проводились одночасно з кодифікаційними працями. За результатами, 08.12.1961 року було прийнято Основи цивільного законодавства СРСР і союзних республік, а пізніше, 18.07.1963 року, був прийнятий ЦК УРСР.

Так, у ЦК УРСР в другий розділ «Право власності», містив 8 глав, а саме: «Загальні положення» (статті 86–88); «Державна власність» (статті 89–93); «Власність колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань» (статті 94–96); «Власність профспілкових та інших громадських організацій» (статті 97–99); «Особиста власність» (статті 100–111); «Спільна власність» (статті 112–127) [1, с. 125]; «Виникнення і припинення права власності» (статті 128–143); «Захист права власності» (статті 144–150).

Аналізуючи положення другого розділу ЦК УРСР, встановлено, що у ньому було повністю відтворено правові норми основ відносно права власності осіб, однак, при цьому містив багато суттєво нових правових норм, які були визначені завдяки судовій практиці та науковим досягненням.

Розглянемо, як же регулювалось проживання чоловіка та жінки без зареєстрованого шлюбу. Вказані відносини чоловіка та жінки, у різні часи, мало різні назви: «фактичні шлюбні відносини», «життя на віру», «фактичний шлюб», а в сьогоденні стали називати «цивільним шлюбом», хоча за радянським законодавством 30-х років цивільним шлюбом називався шлюб, зареєстрований в органі РАЦСу.

Юридичного значення вказаним відносинам надав Кодекс законів про шлюб, сім'ю та опіку РСФСР 1926 року, тим самим таке фактичне співжиття у складі однієї сім'ї без приховування відносин, мало ті ж самі наслідки, які були встановлені для шлюбу зареєстрованого, тобто право на спільно нажите майно та право на отримання аліментів на утримання дитини тощо. В подальшому судова практика прирівняла подружжя, яке перебуває у фактичному шлюбі, і в праві на житло, на отримання пенсійного забезпечення та спадкування. Професор Бошко В. зазначив, що вказані норми були спрямовані саме на захист жінок, які перебували у сімейних відносинах з представниками експлуататорських класів [6, с. 95].

Отже, як у РСФСР, так і в УРСР повного урівняння, фактичного та зареєстрованого шлюбів, не відбувалось. У цьому була необхідність захистити насамперед права та інтереси жінок.

Таким чином, юридично визнавався шлюб, який зареєстрований в РАЦСі, однак при цьому майно, нажите чоловіком та жінкою за час спільного проживання без шлюбу, визнавалось об'єктом права спільної часткової власності, права на аліменти взагалі не виникало, самі ж майнові відносини між ними вважалися цивільними.

Визнання сімейним союзом осіб, які проживають спільно, без реєстрації шлюбу, зумовило звернення уваги на положення ст. 8 Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини [3], в якій встановлено право людини на повагу до її сімейного життя, та вплив цих положень дотримання позитивних зобов'язань державами-учасницями Конвенції, особливо звернуто увагу на те, чи зобов'язує положення Конвенції до визначення та встановлення правового становища осіб, які перебувають у шлюбі, та осіб, які не є у шлюбі, однак проживають спільно.

Отже, необхідність правового зрівняння майнових відносин у зареєстрованому та цивільному шлюбі, зберігає своє значення і сьогодні.

Список використаних джерел

1. Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи. Харків : Ксилон, 2000. 376 с.
2. Иоффе О. С. Советское гражданское право (курс лекций): у 3-х ч. Л. : Изд. ЛГУ, 1965. Ч. 3. 347 с.
3. Конвенція про захист людини та основних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950 (ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997). *Офіційний вісник України* від 16.04.1998 № 13 (№ 32 від

- 23.08.2006). 270 с.
4. Семейное право Украины: учебник / под ред. Ю. С. Червонного. Харків : ООО «Одиссей», 2005. 520 с.
  5. Хартія основних прав Європейського союзу (Прийнята в м. Ніцці 07.12.2000). *Московський журнал міжнародного права*. 2003. № 2. С. 302–314.
  6. Христенко Н. Ю. Спільна сумісна власність подружжя: підстави виникнення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2005. № 2. С. 94–98.
  7. Цивільне право України: підручник у 2-х т. / за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 480 с.

Марія Моторна

ОРГАНІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЗВО

Наразі спостерігається динамічність соціальних процесів, які спрямовані на гуманізацію суспільства. Одним із напрямків на шляху гуманізації суспільства є підготовка майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи, побудованої на принципах гуманізму, поваги до інших та самоповаги, доброзичливості та милосердя, вимогливості до себе та толерантності, динамічності та соціальної активності, а також неупередженого ставлення до осіб, які потребують допомоги.

Зазначені принципи головним чином є відображенням характеру соціального замовлення в системі вищої освіти, яке має чітко окреслену законодавчу базу, представлену Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002), законами України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), в яких передбачені заходи, спрямовані на становлення соціального працівника в якості носія ефективних форм взаємодії із суб'єктами педагогічного процесу.

Розмаїття напрямків, форм і методів волонтерської діяльності здатне відкрити значні перспективи задля активізації духовного, інтелектуального та культурного потенціалу, що визначає розвиток людини та суспільства і в сьогоденні і в майбутньому. Тому, усвідомлення майбутніми соціальними працівниками місця та ролі волонтерської роботи в якості засобу особистісного розвитку та самореалізації, самовизначення та самоствердження та в якості способу надання допомоги людям, які її потребують, є шляхом не лише саморозвитку, а й професійного становлення.

Професійне становлення й особистісний розвиток майбутніх соціальних працівників у ЗВО стане ефективнішим у випадку, якщо